

Секція 4

Економіка виробництва та природокористування

УДК 330. 34: 504. 03: 338. 48: 658

ОЦЕНКА НАЛОГОВОЙ НАГРУЗКИ ПРЕДПРИЯТИЙ ОТНОСИТЕЛЬНО ИХ ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ

А.В. Китаев

Шосткинский казенный завод «Звезда»

41100, г. Шостка, ул. Ленина, 36

zvezda_9@ukr.net   kitaev_av@bigmir.net

Важной характеристикой налоговой политики государства является уровень налоговой нагрузки на налогоплательщика.

Оценка налоговой нагрузки должна давать предприятию возможность сравнения вариантов и изменения величины налоговой нагрузки через выбор совокупности данных факторов, что является актуальным.

Применяемые методики определения налоговой нагрузки различаются, как правило, только по двум основным направлениям:

- по структуре налогов, включаемых в расчет при определении налогового бремени;
- по показателю, с которым сравнивают уплачиваемые налоги.

Цель работы – разработать методику оценки налоговой нагрузки предприятий в сравнении их с показателями эколого-экономического уровня.

Существующие методики расчета налоговой нагрузки содержат общий подход к количественной и качественной оценке влияния обязательных платежей на финансовое состояние предприятия, при этом рассчитанная различными методами налоговая нагрузка характеризует налоговоемкость произведенной продукции (работ или услуг). Такой подход не дает возможности соизмерить налоговую нагрузку с уровнем экологической нагрузки на предприятие.

В предлагаемой методике в качестве показателя, по которому сравниваются уплачиваемые налоги, принимается интегральная оценка эколого-экономического уровня предприятия, что позволяет предприятиям более эффективно осуществлять эколого-экономический менеджмент.

Интегральный показатель эколого-экономического рейтинга предприятия должен находиться в определенной зависимости $y = f(x_1, x_2, \dots, x_n)$ от единичных показателей $x_1, \dots, x_n$, которые отображают отдельные направления эколого-экономического развития предприятия, и может быть рассчитан по формуле:

$$Y_i = \sqrt{\sum_{i=1}^n C_i \cdot a_{ij}^2} = \sqrt{C_1 \cdot a_{1j}^2 + C_2 \cdot a_{2j}^2 + \dots + C_i \cdot a_{ij}^2}, \text{ или } Y_i = \left(\sum_{i=1}^n C_i \cdot a_{ij} \right) / \sum_{i=1}^n C_i,$$

где Y_j – интегральная оценка эколого-экономического рейтинга j -го предприятия; $a_{ij}, a_{1j}, a_{2j}, \dots, a_{nj}$ – стандартизированные единичные показатели оценки эколого-экономического рейтинга j -го предприятия; i – количество стандартизированных единичных показателей; $C_i = C_1, C_2, \dots, C_n$ – весовые коэффициенты значимости i -го стандартизированного единичного показателя или бальная оценка значимости i -го показателя.

При этом a_{ij} определяется как:

$$a_{ij} = x_{ij}^{\phi} / x_{ij}^e \text{ или } a_{ij} = x_{ij}^e / x_{ij}^{\phi},$$

где x_{ij}^{ϕ} – фактический i -й единичный показатель оценки эколого-экономического рейтинга j -го предприятия; x_{ij}^e – эталонный i -й единичный показатель оценки эколого-экономического рейтинга j -го предприятия.

УДК 330

ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОБЕЗПЕКИ ЕКОЛОГООРІЄНТОВАНОГО ХІМІЧНОГО КЛАСТЕРА

В.Л. Акуленко, І.В. Мамчук

Шосткинський інститут Сумського державного університету

41100 м.Шостка вул.Інститутська, 1

miv_72@i.ua

Проблеми безпеки, на сьогоднішній день, мають міжрегіональний та міжвідомчий характер і потребують на державному рівні комплексного підходу, формування єдиного економічного простору, відповідальності органів влади та керівників за результативність і наслідки рішень, що приймаються.

Екологічне управління – поетапний процес розробки та реалізації стратегічних та тактичних рішень, спрямованих на забезпечення екологічної безпеки підприємств екологоорієнтованого хімічного кластера.

Взагалі система регіонального управління – це складний процес, що об'єднує принципи, функції, методи, технології, структури, ресурси, органи управління, інструменти, які тісно взаємодіють між собою утворюючи інтеграційну цілісність та формують механізм впливу на регіональне господарство, регіональний потенціал, еколого-соціально-економічні процеси, умови життєдіяльності населення з метою підвищення якості життя. Р.Г.Маннапов та Л.Г.Ахтарієва [1] вважають, що саме система регіонального управління формує механізм управління за допомогою дій органів управління, цільових настанов, принципів, функцій, структур, ресурсів, методів, технологій, інструментів управління.

Економічні інструменти забезпечення екологічної безпеки можна поділити умовно на ринкові та фінансово-кредитні інструменти (рис.1). Ринкові інструменти безпосередньо направлені на виявлення (в грошовому виразі) шкоди, яка наноситься навколишньому природному середовищу, фінансово-кредитні – на фінансування природоохоронних заходів.

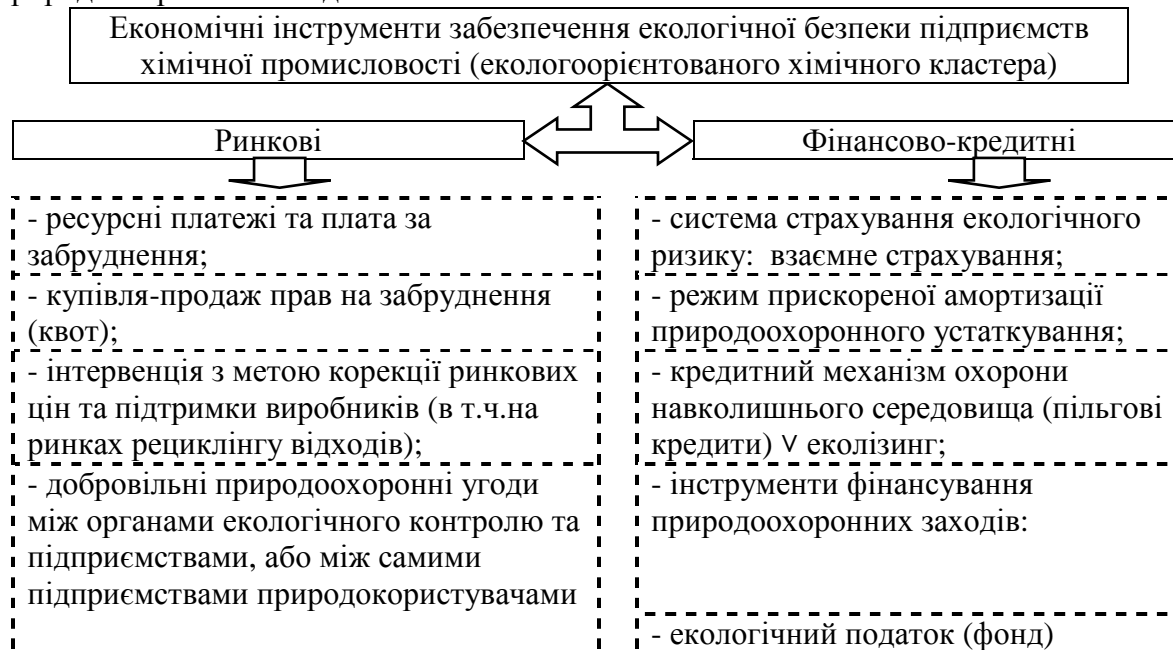

Рис.1 – Економічні інструменти забезпечення екологічної безпеки

Отже, в залежності від ситуації та системи економічних механізмів оцінка їхньої ефективності може відбуватися за різними критеріями. Якщо застосовуються механізми плати за ризик для забезпечення екологічної безпеки, то увага звертається на

сумарну величину витрат підприємств хімічної промисловості, бо саме ця величина характеризує додаткове навантаження на підприємство. В механізмі квот основним критерієм ефективності є оптимальність їхнього встановлення зі сторони сумарних витрат підприємства на забезпечення необхідного рівня регіонального ризику.

Для ефективного функціонування схеми необхідні відповідні методи регулювання, розглянемо їх з позиції стадій життєвого циклу екологоорієнтованого хімічного кластера (табл.1).

Таблиця 1 - Методи регулювання на різних стадіях життєвого циклу екологоорієнтованого хімічного кластера [2]

Стадія життєвого циклу кластера	Методи регулювання
Формування (становлення)	Розвиток інфраструктури, фінансування інноваційних проектів
Зростання	Формування платоспроможного попиту на продукцію кластера, зовнішньоторгова стратегія, орієнтована на збільшення експорту
Розвиток	Антимонопольне регулювання діяльності галузі екологоорієнтованого хімічного кластера, регулювання екологічних податків та зборів
<i>Реструктуризація*</i>	<i>Стимулювання, пільгове оподаткування, заохочення, ...</i>

Стадія становлення регулюється розвитком екологічної інфраструктури та звертається увага на фінансування інноваційних проектів, особливу увагу слід звертати на проекти по забезпеченню екологічної безпеки.

Стадія зростання може сприяти формуванню платоспроможного попиту на продукцію кластера, звертається увага на зовнішньоторгову стратегію, яка не повинна йти в протизвагу антропогенному навантаженню на довкілля, та орієнтована на збільшення експорту.

Стадія розвитку характеризується антимонопольним регулюванням діяльності галузі екологоорієнтованого хімічного кластера, а також регулювання екологічних податків та зборів.

Реструктуризаційні процеси необхідно стимулювати та заохочувати, щоб підприємствам самостійно було вигідним забезпечувати екологічну безпеку, зменшувати антропогенне навантаження на довкілля.

Ще одним критерієм ефективності економічного механізму екологічного регулювання виступає його екологічна доцільність і поліпшення якості довкілля внаслідок застосування притаманних йому інструментів у практиці господарювання. Цей критерій зумовлений необхідністю задоволення екологічних потреб суспільства через реалізацію їх екологічних інтересів у відтворенні нормальних природних умов життєдіяльності та господарювання. Визначається екологічна конструктивність існуючого економічного механізму екологічного регулювання насамперед через динаміку показників: стан навколишнього природного середовища, антропогенний вплив на довкілля, забезпечення екологічної безпеки.

Отже, постановка питання про ефективність сучасної системи економічних інструментів екологічного регулювання невіддільна від пошуку шляхів поліпшення якості довкілля в Україні.

Список літературних джерел

- 1 Р.Г.Маннапов, Л.Г.Ахтариева Организационно-экономический механизм управления регионом: формирование, функционирование, развитие. Монограф.- М.: КНОРУС. – 2008.- 352с. ISBN 978-5-390-00262-9
- 2 http://www.rusnauka.com/9_DN_2010/Economics/61255.doc.htm

УДК 502.131.1:336.226

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ІНДИКАТОРІВ УЗГОДЖЕНОСТІ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

М.В. Костель

Шосткінський інститут Сумського державного університету
41100, м. Суми, вул. Інститутська, 1.

Формування в Україні соціально-економічної моделі, зорієнтованої на стійкий екологобезпечний розвиток вимагає докорінної зміни умов та способів господарювання, системної перебудови господарського механізму, його екологізації, що базується на всебічній імплементації принципу узгодження еколого-економічних інтересів, під яким ми будемо розуміти механізм подолання протиріч, які обумовлені суперечливим характером взаємодії між суспільством і природою та виникають у просторі і часі між економічними суб'єктами у сфері природокористування. Система управління природокористуванням та система еколого-економічних інтересів обумовлюють одна одну: інтереси визначають характер та спрямованість управлінського впливу, а управління формує умови та характер відтворення такої системи інтересів.

Трансформація системи управління природокористуванням виходячи з необхідності забезпечення вимог довгострокового та поточного узгодження еколого-економічних інтересів повинна реалізована шляхом вирішення ряду науково-практичних задач, серед яких однією з першочергових є визначення індикаторів узгодженості еколого-економічних інтересів.

Виходячи з необхідності поєднання довгострокового та поточного узгодження, індикатори узгодженості еколого-економічних інтересів мають складати систему, яка повинна ґрунтуватися на інформації щодо економічних, соціальних та екологічних результатів розвитку суспільства, відображати ступінь реалізації сучасних еколого-економічних потреб у поєднанні зі ступенем досягнення довгострокових цілей чи обмежень, які визначають можливість реалізації таких потреб у майбутньому.

Система економічних індикаторів узгодженості еколого-економічних інтересів має формуватися як дворівнева, перший рівень якої складають індикатори довгострокової узгодженості, а другий – індикатори, які відображають ступінь поточної узгодженості, що представлено на рис. 1.

Рис. 1 - Система економічних індикаторів узгодження еколого-економічних інтересів

УДК 336.225

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК ЯК ФІСКАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Н.В. Котенко, Є.Г. Лісниченко

Сумський державний університет

40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2

www.sumdu.edu.ua

Проблеми природокористування, екологічного стану пов'язані з цим труднощі в економіці виникли не сьогодні, а накопичувалися протягом тривалого часу. Зростання забруднення атмосфери, водойм та ґрунтів шкідливими викидами, скидами і відходами промислового, сільськогосподарського, будівельного та інших виробництв спричинило різне погіршення стану здоров'я людей, зменшення народжуваності та збільшення смертності. І саме це вже зобов'язує будь-яку державу, незалежно від соціальної орієнтації способу виробництва, забезпечувати екологічну безпеку за допомогою таких економічних важелів, які б впливали на ціноутворення. Серед них особливе місце посідають податкові методи, які є найпрозорішими та легкими до сприйняття.

Останнім часом в Україні відбулися зміни в податковій системі, що з одного боку є, звісно, позитивним, але в екологічному законодавстві механізм реалізації державного регулювання раціонального природокористування залишився без змін. В першу чергу це стосується збору за забруднення навколишнього природного середовища, який змінив назву на екологічний податок з прийняттям Податкового Кодексу України. За своєю суттю, фактично, це той ж самий збір за забруднення навколишнього середовища, що існував в Україні вже дев'ятнадцять з половиною років, з моменту прийняття ще Верховною Радою УРСР закону «Про охорону навколишнього природного середовища».

У Податковому кодексі запроваджено таке визначення екологічного податку: екологічний податок – це загальнодержавний обов'язковий платіж, що сплачується з фактичних обсягів викидів в атмосферу, скидів у водні об'єкти забруднювальних речовин та розміщення відходів, і є джерелом фінансування заходів, спрямованих на охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, підвищення рівня екологічної безпеки діяльності людини. З допомогою нього держава мобілізує кошти для використання покладених на неї функцій, а також впливає на підприємницьку діяльність та стимулює її, сприяє інвестиційній активності, визначає пропорції нагромадження і споживання тощо. Він являє собою непрямі важелі впливу і виражаються в установленні плати на викиди чи скиди.

Негативною рисою вітчизняної державної екологічної політики є її надмірна централізація, що знижує ефективність регіонального управління, зокрема стосовно напрямів планування й використання інвестицій природоохоронного призначення. Не повністю враховуються й територіальні інтереси у створенні екологічно безпечного довкілля. Усі джерела забруднення та негативний ефект їх діяльності залишається на території громади.

Таким чином, використовуючи досвід розвинених країн, необхідним є децентралізація екологічної політики в Україні шляхом перерозподілу коштів через систему фондів охорони навколишнього природного середовища, що дасть змогу забезпечити сталий розвиток нашої країни на достатньому еколого-економічному рівні. Це створить базу для оптимізації системи екологічного менеджменту на всіх рівнях управління природоохоронною діяльністю.

УДК 630:33

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

С.С. Редкач, О.В. Старовойт

Шосткинський інститут Сумського державного університету

41100, м. Шостка, вул. Інститутська, 1

shi_nir@sm.ukrtel.net

Лісове господарство серед галузей економіки повинно мати основоположне значення для виживання суспільства, оскільки пов'язане не тільки з виробництвом сировини, товарної лісової продукції, але й охоплює соціально-екологічні функції лісових біогеоценозів, які мають глобальний загальнопланетарний характер. Практична реалізація концепції сталого (екосистемного) управління лісами потребує не тільки оптимального збереження для майбутніх поколінь наявних лісових багатств, але й істотного покращання їх екосистемного стану при одночасному забезпеченні гарантованого задоволення необхідних потреб у різноманітних ресурсах і послугах лісу.

В Україні склалася складна еколого-економічна ситуація. Однією з причин цього є погіршення лісової політики і, як наслідок, стану самих лісгоспів. Підприємствам лісового господарства необхідно виконувати екологічні рішення, вводити інновації, що в подальшому покращать стан лісгоспів, а для цього необхідно регулярно переглядати діяльність підприємств і приймати раціональні рішення в залежності від стану лісгоспів у певний період. Національна лісова політика України повинна бути направлена на реформування лісового господарства на принципах ринкової економіки.

Лісові ресурси є важливим регулятором стабільності екологічної рівноваги навколишнього середовища, а також головним джерелом біологічно активного кисню в атмосфері та основним поглиначем вуглекислого газу і пилу. Тому вирішення проблем функціонування лісового комплексу нашої держави є надзвичайно актуальним для сучасної економіки.

Аспекти даної теми вивчаються багатьма вченими. Це зокрема М. Лемешева, І.Я.Антоненко, В.М.Горбик, Я.Я.Дяченко, Я.В.Коваль, Ю.Медведев, С.О.Мельник та ряд інших вчених.

Основним завданням роботи є дослідження сучасного стану лісового господарства, розгляд еколого-економічних проблем, формування шляхів покращення діяльності лісгоспів та пошук інновацій, які були б доцільними у даній сфері за сучасного стану.

Лісові ресурси є важливим регулятором стабільності екологічної рівноваги навколишнього середовища, а також головним джерелом біологічно активного кисню в атмосфері та основним поглиначем вуглекислого газу і пилу. Тому вирішення проблем функціонування лісового комплексу нашої держави є надзвичайно актуальним для сучасної економіки.

Процес лісовирощування відбувається головним чином під впливом природних факторів (родючість ґрунтів, клімат та ін.). Їх на лісовирощування значно більший, ніж в сільському господарстві, тому їх необхідно особливо поглиблено вивчати. Помилки на початку виробничого циклу мають довгострокові негативні економічні і екологічні наслідки, їх необхідно виявляти й усувати в перші роки лісовирощування.

Недостатня лісистість території України, незначні запаси стиглого та перестійного лісу, невисока продуктивність середньовікових і пристигаючих лісів створюють труднощі щодо забезпечення лісопромислового комплексу місцевою сировиною, а народного господарства і населення — кінцевою продукцією з деревини.

Лісогосподарське виробництво слабо механізоване, розосереджене на великій території, знаходиться просто неба і під впливом природних факторів (дощ, сніг). Ці особливості лісогосподарського виробництва створюють труднощі в організації виробництва та праці, стримують формування кваліфікованих кадрів.

Сьогоднішній стан державного управління лісами через ряд причин знаходиться на незадовільному рівні. Шляхи та способи розв'язання проблем лісового господарства полягають у проведенні його реформування з використанням позитивного вітчизняного та міжнародного досвіду, поєднанні заходів державної підтримки та впровадження ринкового механізму, збереженні лісів переважно у державній власності.

ДП «Новгород-Сіверське лісове господарство» ставить за мету впровадження наступних заходів: запровадження принципів невиснажливого лісокористування та екосистемного підходу в процесі, екологічне виховання населення, інформування громадськості про стан лісового господарства, збереження біологічного різноманіття лісів, забезпечення державної підтримки створення захисних насаджень та полезахисних лісових смуг на еродованих землях, що перебувають у приватній і комунальній власності, забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України щодо лісів, розширення співпраці з науковими і освітніми організаціями, проведення спільних наукових досліджень та інші.

Отже, стан справ в якому сьогодні знаходиться лісовий комплекс можна назвати дійсно критичним. Комплекс у сьогоднішній зіштовхнувся з рядом таких проблем – екологічна криза, дефіцитність лісових ресурсів, конкуренція з закордонними виробниками (якість вітчизняної продукції у порівнянні із закордонною, показує не на нашу користь), недостача інвестиційних ресурсів, застарілість техніки тощо. І для ефективного функціонування лісового господарства необхідний жорсткий контроль з боку держави та нашої влади!

Список літературних джерел

- 1 Указ Президента України «Про заходи щодо подальшого розвитку природно-заповідної справи в Україні» від 23.05.2005 р. за № 838/2005 // <http://www.ukrslovo.com>, Вип. № 34 (3286).
- 2 Рішення Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи від 26.11.2003 р. за № 27/1 // <http://www.rada.gov.ua/press/sk14/news/ses4/n21-11-13>.
- 3 Афанасенко К.В. Участь делегації Державного комітету лісового господарства України в 4-й міністерській конференції із захисту лісів у Європі у м. Відень (Австрія) // Причорноморський екологічний бюлетень. – 2004. – №1(11). – С. 163–166.
- 4 Малишева Н.Р., Олещенко В.І. та ін. Правові засади впровадження в Україні Конвенції про біорізноманіття. – К.: Хімджест. – 2003, – 176 с.
- 5 Лісовий кодекс України: за станом на 21 січня 1994 р. № 3852-ХІІ / Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 17. - С. 17-99.
- 6 Фурдичко О. Питання економіки землекористування в сільському та лісовому господарстві: стан, проблеми, шляхи їх вирішення / О. Фурдичко // Економіка України. – 2011. – № 8. – С. 67-78.
- 7 www.ukrstat.gov.ua

І Всеукраїнська науково-технічна конференція

«ХІМІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ: НАУКА ТА ВИРОБНИЦТВО» 7-9 листопада 2011 року м. Шостка

УДК 336.6:504

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГООРІЄНТОВАНОГО ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Л.С. Малахова

Сумський державний університет
40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2
info@finac.sumdu.edu.ua

Вирішення екологічних проблем повинно зумовлювати економічні та соціальні перетворення в сучасному суспільстві і бути одночасно їх результируючим підсумком. Особливого значення набувають при цьому фінанси, гнучке управління якими сприятиме зниженню відтворювального навантаження на природу та більш раціональному природокористуванню.

В умовах ринкової економіки та з урахуванням засад формування сталого розвитку виникає потреба всебічного аналізу та синтезу знань щодо екологоорієнтованого фінансового планування соціально-економічного розвитку держави (території) та формування його цілісної концепції на всіх рівнях управління економікою.

Ефективність фінансового планування на підприємстві буде залежати від оптимізації його фінансових потоків з урахуванням екологічних факторів впливу, які можуть обумовити виникнення фінансових потоків, пов'язаних із забезпеченням відповідного рівня екологічної безпеки та дотримання нормативів щодо рівня забруднення зовнішнього навколишнього середовища, а також зменшення фінансових результатів внаслідок нераціонального природокористування.

Фінансове планування на територіальному рівні буде залежати від обраної стратегії еколого-орієнтованого розвитку, яка, в свою чергу, повинна визначатися сучасними принципами регулювання та державного управління, якими передбачається, в тому числі, і отримання конкретних результатів, послідовність, погодженість, участь громадськості, а також прозорість і підзвітність. При цьому, важливо відзначити, що має місце контроль не тільки за витраченими ресурсами, а й за отриманими результатами. За таких умов, пропонується використовувати такі методи фінансового планування, в яких робиться натиск на взаємопов'язання фінансового планування зі стратегічними цілями на основі показників-індикаторів, які підлягають перевірки та несуть в собі інформаційно-рекомендований та цілеспрямований характер.

Таким чином, екологоорієнтоване фінансове планування являє собою процес розроблення і затвердження фінансових планів як засобу збалансування фінансових потреб і можливостей, спрямованих на створення умов для екологоорієнтованої діяльності суб'єктів господарювання, з метою забезпечення збалансованого соціально-еколого-економічного розвитку територій.

Метою побудови системи екологоорієнтованого фінансового планування є: забезпечення сталого розвитку, підвищення конкурентоспроможності економіки, екологізацію виробництва, створення сприятливого екоінноваційного та інвестиційного середовища, підвищення екологічної безпеки, покращення умов раціонального природокористування тощо.

Список літературних джерел

- 1 Андреева Н.И. Экономико-экологическое планирование в системе стратегического управления приморскими регионами / Н.И. Андреева // Экономические инновации. – Одесса: ИПРЭИ НАН Украины, 2008. – Вып. 34. – С.58–70.
- 2 Проблеми планування в ресурсно-екологічній сфері ; під ред. акад. НАН України Буркинського Б.В. – Одеса : ШРЕЕД НАНУ, 2009. – 48 с.

УДК: 342.9: 347.73

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ПЕНСІЙНИХ ПРОГРАМ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ХІМІЧНОЇ ГАЛУЗІ

Н.Ю. Баланюк

Шосткинський інститут Сумського державного університету
41100, м. Шостка, вул. Інститутська,1
shi_nir@sm.ukrtel.net

Хімічна галузь України є однією з найпотужніших, енергомістких, високоякісних, прогресуючих галузей економіки. Однією з проблем, що безпосередньо впливає на розвиток даної галузі, являється потреба у кваліфікованій робочій силі та досвідчених кадрах.

В сучасних умовах постійно зростає вартість кваліфікованої робочої сили в собівартості продукції. Це світова тенденція і Україна не зможе залишатися осторонь даних процесів на шляху інтеграції в світову економіку.

Оптимальне збільшення доходу працівника за рахунок включення до його соціального пакету сплати роботодавцем внесків на додаткове пенсійне забезпечення через недержавні пенсійні фонди є не тільки розумною, але й перспективною і вигідною альтернативою спрямуванню такої ж самої частки коштів (доходу) підприємства на підвищення заробітної плати, так як дозволить:

- зменшити загальноопосередковані витрати підприємства;
- легітимно використовувати частину пенсійних накопичень як ресурсу для інвестування шляхом оптимального розміщення у вигідні інвестиційні проекти;
- підвищувати рейтинг підприємства та власний імідж;
- збільшити частку коштів (доходу), що залишається в розпорядженні підприємства і може бути спрямована роботодавцем на:
  - індивідуальний розвиток соціальних програм і виробництва;
  - компенсації дивідендів;
  - вирішення інших значущих завдань.

Закон України про „Недержавні пенсійні фонди” на законодавчому рівні посилює соціальну захищеність працівників, що, досягаючи пенсійного віку, виходять на пенсію, за допомогою відшкодування втраченого ними заробітку, здійснюваного у вигляді пенсійних виплат, за рахунок індивідуальних пенсійних накопичень, сформованих у недержавних пенсійних фондах. Згідно підпункту 5.1.8 а) пункту 5.1 статті 5 розділу III та підпунктів 4.2.16 в) пункту 4.2 статті 4 розділу IV Податкового кодексу України, розміри внесків підприємства на користь кожного конкретного працівника повинні бути узгоджені із законодавчо прописаними податковими пільгами.

Ще одним з важливих кроків на шляху до євроінтеграції являється поступове запровадження ППС (професійної пенсійної системи) для працівників всіх підприємств та організацій хімічної галузі. Однак у зв'язку із складним економічним становищем країни, а також, виходячи з готовності держави робити зустрічні кроки з наданням даним суб'єктам відповідних пільг, їхнє запровадження буде здійснюватися поступово.

Список літературних джерел

1. Закон України „Про недержавне пенсійне забезпечення” від 09.07.2003 року.
2. Податковий кодекс України від 10.12.2010 року.

УДК 504.062.2

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ВЗАЄМОДІЯ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Е.С. Онищенко

Сумський державний університет
40007 м. Суми, вул. Римського-Корсакова 2
info@finance.sumdu.edu.ua

В останні роки різко підвищилась інтенсивність матеріально-енергетичних потоків між економічною і екологічною системами, збільшився рівень суспільного виробництва. Це пов'язано з трансформацією економіки України на ринкові умови господарювання. Як результат, виникає проблема збалансованого еколого-економічного розвитку території.

Забруднення навколишнього середовища негативно впливає на діяльність суб'єктів господарювання – домогосподарства, підприємства, державу.

Домогосподарства є основними постачальниками природних ресурсів і водночас основною групою споживачів в економіці. Вплив незбалансованої еколого-економічної взаємодії на економіку домогосподарств проявляється наступними негативними наслідками: підвищена захворюваність, зниження продуктивності, передчасне зношення об'єктів довготривалого використання. Негативні наслідки забруднення оточуючого середовища відображаються на доходах, витратах і заощадженнях домогосподарств.

Аналогічно розглянемо як забруднення навколишнього середовища впливає на діяльність підприємств. Еколого-економічна незбалансованість призводить до виснаження запасів невідновлювальних природних ресурсів, зменшення темпів відновлення ресурсів, зниження їх якості. Ці фактори негативно впливають на ефективність діяльності підприємств, збільшенні виробничих витрат, зниженні прибутку підприємств. Забруднення навколишнього середовища негативно впливає на економічні ресурси підприємства – персонал, основні і оборотні фонди, природні виробничі ресурси (земля, ліс) [2].

Вплив забруднення на державу в цілому проявляється через втрати доходів домогосподарств і підприємств і як наслідок - зменшення бази оподаткування.

При розподілі регіонального продукту частина його у вигляді інвестицій і поточних витрат підприємства направляється на запобігання негативних наслідків забруднення навколишнього середовища. Домогосподарства і держава є споживачами кінцевого продукту. Частина цього продукту використовується на запобігання, усунення і компенсацію негативних наслідків еколого-економічної незбалансованості. Це можуть бути трансфертні платежі населенню, витрати на житлово-комунальне господарство і т.д. Але якщо б еколого-економічну рівновагу не було б порушено, ця частина кінцевого продукту могла б бути направлена не в сферу споживання, а в сферу накопичення. У такому випадку доходи домогосподарств і держави в майбутньому збільшилися б [3].

Отже, можна зробити висновок, що виникнення втрат у формі упущеної вигоди супроводжується втратою капіталізації додаткових витрат економічних суб'єктів і втрат доходів, що пов'язані з порушенням еколого-економічної рівноваги.

Список літературних джерел

1. А.Ю. Жулавський Домогосподарство в системі еколого-економічних відносин // Вісник СумДУ №2'2009. – 59-63
2. Лапин Е.В. Екологическое издержки в экономике предприятия // Весник Сумского государственного университета, 1998. - №3(11). – с. 3-9
3. Шевчук В.Я., Рогожин П.С. Основи інвестиційної діяльності. – К.: Генеза, 1997. – 348 с.

УДК 330.322

ОБГРУНТУВАННЯ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Ю.Г. Шишова

Сумський державний університет
40007, м. Суми, вул.Римського-Корсакова, 2
info@finance.sumdu.edu.ua

В умовах вичерпності природних ресурсів, з одного боку, та неефективного їх використання у промисловому виробництві, з іншого боку, важливого значення набуває формування та впровадження ресурсозберігаючих інвестиційних проектів. Успішна реалізація зазначених проектів залежить від багатьох факторів, найвагомим з яких, на нашу думку, є достатнє та своєчасне фінансове забезпечення.

Питанням, пов'язаним із особливостями фінансування екологічних, енерго- та ресурсозберігаючих проектів присвячено дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: Балацького О.Ф., Бронштейн О.Е., Голуб О.О., Коніщева Н.Й., Козаченко С.О., Мельник Л.Г., Міщенко В.С., Хачатурова Т.С. та ін. Незважаючи на значні досягнення в теорії та практиці формування джерел фінансування екологічних інвестицій, є низка питань, що залишаються дискусійними.

Аналіз стану та обсягів фінансового забезпечення природоохоронних заходів у м. Суми за 2010 рік показав, що найбільша питома вага серед усіх джерел фінансування припадала на власні кошти підприємств (80%), найменша - на кошти міського бюджету (5%) та кошти фонду охорони навколишнього середовища (менше 1%). У порівнянні з 2008–2009 рр., у 2010 р. зросли обсяги банківського кредитування (із 6,1% у 2009 р. до 18% у 2010 р.) та коштів вітчизняних інвесторів (з 2,8% у 2009 р. до 3,7% у 2010 р.) [1]. Таке незначне зростання спостерігалось на фоні суттєвого скорочення іноземного фінансування, що дозволило зробити висновок про недовіру вітчизняних і міжнародних інвесторів до сформованого в Україні інвестиційного середовища.

Проведений аналіз стану фінансового забезпечення природоохоронних заходів дозволив виділити основні бар'єри забезпечення ефективного фінансування проектів: дефіцит фінансових ресурсів; недосконалість законодавчої та методичної бази; недовіра зі сторони банків до кредитування реального сектору; високий економічний ризик реалізації зазначених проектів; високі кредитні ставки; відсутність достатньої державної підтримки.

Вважаємо основними напрямками формування ефективного фінансового забезпечення ресурсозберігаючих проектів наступні: залучення фінансових ресурсів з усіх можливих джерел з мінімальною їх вартістю; стабільна та ефективна державна підтримка нових проектів у довгостроковій перспективі, що стане своєрідною гарантією та підвищить кредит довіри до промислових підприємств, як з боку комерційних банків, так і з боку вітчизняних і закордонних інвесторів.

Список літературних джерел

- 1 Інформація про стан виконання Програми економічного та соціального розвитку м. Суми за 2010р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://meria.sumy.ua/ua/documents/rada_decisions/rada_decision_2006/session3/31-mr/dodatok

УДК: 342.9: 347.73

**ФІНАНСУВАННЯ ПРОГРАМИ АВТОМАТИЗАЦІЇ
РОБОЧИХ ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА ХІМІЧНОЇ ГАЛУЗІ
ЧЕРЕЗ НЕДЕРЖАВНИЙ ПЕНСІЙНИЙ ФОНД**

Н.Ю. Баланюк

Шосткинський інститут Сумського державного університету
41100, м. Шостка, вул. Інститутська,1
shi_nir@sm.ukrtel.net

Об'єктивно підприємства завжди потребуватимуть притоку інвестицій в основний капітал, внаслідок чого відбуватиметься поліпшення й оновлення основних фондів, збільшення наукових і фінансових можливостей для моделювання та автоматизації виробничих процесів.

На сьогодні в Україні для багатьох вітчизняних виробників хімічної промисловості досить характерною є наступна ситуація:

- знос основних фондів сягає 60 - 70%;
- потреба в значних довгострокових та відносно недорогих інвестиційних ресурсах для модернізації виробництва (оновлення основних фондів, автоматизація робочих процесів).

Власники більшості підприємств хімічної галузі на даний момент намагаються вирішувати проблему технічного переозброєння самотужки, і, як правило, в основному за рахунок прибутку та амортизаційних відрахувань, що не завжди є доцільним та ефективним засобом, на відміну від вигідного залучення позикових коштів.

На даний час світовий досвід вже розв'язав проблему залучення інвестицій задля збільшення технічних можливостей підприємства за допомогою недержавних пенсійних фондів.

В Україні до останнього часу ще не набув поширення апробований механізм залучення відносно недорогих (порівняно з іншими) інвестиційних ресурсів у вітчизняну економіку через недержавні пенсійні фонди, що позитивно зарекомендував себе у багатьох країнах у різні періоди їхньої історії [1].

Залучення недержавних пенсійних фондів до виконання інвестиційних завдань - розумна альтернатива будь - яким іншим фінансовим установам, наприклад, банкам.

Виходячи з накреслених перспектив отримання роботодавцем потрібних інвестиційних ресурсів через недержавні пенсійні фонди дозволить:

- легітимно використовувати частину пенсійних накопичень шляхом їхнього розміщення у вигідні програми з моделювання й автоматизації робочих процесів;
- створити можливість використання пенсійних коштів як ресурсу для інвестування у межах, визначених законодавством України [2];
- підвищувати рейтинг підприємства та власний імідж.

Список літературних джерел

- 1 Четыркин Е.М. Пенсионные фонды. Зарубежный опыт для отечественных предприятий, актуарные расчеты[текст]. - М.: АО «Арго», 1993.
- 2 Закон України „Про недержавне пенсійне забезпечення” від 09.07.2003 року.

УДК 65. 012. 123: 330. 45

АНАЛІЗ СТРАТЕГІЇ НАУКОМІСТКОГО ПІДПРИЄМСТВА КРИЗЬ ПРИЗМУ СИСТЕМНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ

Ю.Є. Павленко

Шосткинський інститут Сумського державного університету

41100, м. Шостка, вул. Інститутська, 1

y.pavlenko@ishostka.sumdu.edu.ua

Розглядаючи 20-річний термін функціонування економіки країни, усвідомлюємо, що конструктивного «зламу старої системи» не відбулося, оскільки суттєвих зрушень, корінних перетворень, вагомих соціально-економічних проектів, нових напрямів, креативних ідей ми не побачили. На рівні окремих підприємств констатуємо аналогічну картину.

Дослідники чинників конкурентоспроможності підприємства не завжди акцентують свою аналітичну увагу на системному, модельно-стратегічному підході до управління розвитком. Отже, на цьому напрямі є ще багато невирішених питань.

В роботі досліджено характеристики та механізм функціонування ключових чинників, що впливають на конкурентоспроможність наукомісткого підприємства (НМП), яке має інноваційну складову у системі створення доданої вартості, а також визначені найважливіші напрями стратегічного управління НМП. В рамках системного бачення політики НМП запропоновано обриси та шляхи вирішення важливого триєдиного завдання: 1) розробки й реалізації динамічної моделі оптимального економічного розвитку НМП; 2) розбудови ефективної керуючої системи НМП, яка ґрунтується на створенні та використанні інновацій; 3) синтезу дієвих засобів контролю результатів діяльності НМП. Зокрема, отримано результати:

- динамічну модель оптимального економічного розвитку НМП $\max_{c(t)} \int_0^{\infty} e^{-\delta t} U[c(t)] dt$, де

$c(t)$ - споживання, яке досягає свого максимуму в точці k^* за рахунок визначення оптимальних коефіцієнтів регулювання інвестицій α_i , $i = 1, 2, \dots, 5$ в структурі НМП;

- модель визначення оптимальної стратегії фінансування діяльності НМП (дослідження динаміки розвитку підприємства в залежності від ситуаційної комбінації схем його фінансування та умов доступності кредитів);

- стратегічну модель поведінки (чисту стратегію) X і Y в антагоністичній грі між підприємством та ринковим середовищем: $\Gamma = \langle X, Y, H \rangle$, де X - множина можливих дій підприємства; Y - множина можливих дій ринку; H - функція корисності, яка визначає виграш або програш сторін гри;

- концептуально-кваліметричну модель стратегічного управління персоналом;

- модель оптимізації та контролю ефективності функціонування НМП:

$$\begin{cases} M_{\max}(x, t) \rightarrow \max \\ G_{\min}(x, t) \rightarrow \min \\ r_{\max}(x, t) \rightarrow \max \end{cases} \text{ де } r_{\max}(x, t) = \frac{M_{\max}(x, t)}{G_{\min}(x, t)} - \text{коефіцієнт рентабельності;}$$

- $M_{\max}(x, t)$ - чистий прибуток підприємства; $G_{\min}(x, t)$ - загальні витрати;

Запропоновані підходи та сформульовані моделі мають практичну значущість і можуть бути застосовані у сфері стратегічного управління й аналізу діяльності наукомістких підприємств малої та середньої ланки інноваційного бізнесу. Результати дослідження дають, також, можливість аналізувати динаміку розвитку підприємств залежно від різних умов встановлення цілей, функціонування та кредитування інноваційних проектів.

УДК[502.13+502.17]:349.6

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ

І.О.Пригара

Шосткинський інститут Сумського державного університету
41100, м.Шостка, вул. Інститутська, 1

Надмірне промислове навантаження на навколишнє середовище вимагає постійного контролю, у рамках чого створюється відповідна нормативно – правова база. Тому перед науковцями актуальними стають питання формування концептуальних основ екологічного аудиту. Екологічний аудит – документально оформлений системний незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збирання й об'єктивне оцінювання доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи управління навколишнім природним середовищем та інформації з цих питань вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту. Екологічний аудит може проводитися щодо підприємств, установ та організацій, їх філій та представництв чи об'єднань, окремих виробництв, інших господарських об'єктів у цілому або щодо окремих видів їх діяльності.

Під час проведення екологічного аудиту отримані результати дають змогу не тільки оцінити еколого – економічний рівень виробництва в майбутньому, але й сформуванню певну думку про наявні екологічні проблеми і конкретизувати шляхи їх вирішення. Екоаудит має такі цілі:

- підвищення конкурентоспроможності підприємств на світовому ринку;
- зниження екологічних ризиків;
- підвищення інвестиційної привабливості економічного суб'єкта;
- перевірка безпеки виробництва;
- надання допомоги діловим колам.

Основними завданнями екологічного аудиту є:

- збір достовірної інформації про екологічні аспекти виробничої діяльності об'єкта екологічного аудиту та формування на її основі висновку екологічного аудиту;
- встановлення відповідності об'єктів екологічного аудиту вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту;
- оцінка впливу діяльності об'єкта екологічного аудиту на стан навколишнього природного середовища;
- оцінка ефективності, повноти і обґрунтованості заходів, що вживаються для охорони навколишнього природного середовища на об'єкти екологічного аудиту.

Екологічний аудит є інструментом системи екологічного менеджменту, перевагами впровадження якої є: підсилення екологізації виробничо - господарської діяльності підприємств, зменшення витрат на виробництво та утилізацію відходів, покращення іміджу підприємств, розширення ринків збуту екологічно чистих товарів.

Перспектива розвитку екологічного аудиту на державному рівні повинна бути спрямована на подальшу стабілізацію виробництва і збільшення обсягів випуску екологічно чистої продукції, підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках за рахунок покращення екологічних якостей продукції, розширення ринків збуту, підвищення продуктивності праці та економічної ефективності виробництва, ефективне використання сировинних і паливно – енергетичних ресурсів.

Екоаудит в Україні має стати розвиненою формою державної контрольної політики, яка буде забезпечувати еколого - економічні основи господарювання.